

Wat is de sociale leer van de Kerk?

Op de weg naar de verlossing van ieder mens is de Kerk begaan met de hele menselijke familie en haar behoeften, ook op materieel en sociaal gebied. Daarom ontwikkelt zij een leidraad, een sociale leer die het geweten vormt en de gelovigen helpt te leven volgens het Evangelie en de menselijke natuur zelf.

11-10-2022

Samenvatting

1. Wat is de sociale leer van de Kerk?

2. Hoe heeft deze zich in de loop der tijd ontwikkeld?

3. Is de sociale leer van de Kerk politiek of ideologisch?

4. Waarom spreekt de Kerk zich uit over sociale vraagstukken?

5. Wat zijn de principes van de sociale leer van de Kerk?

"Met haar sociale leer probeert de Kerk de samenleving niet te structureren of te organiseren, maar de gewetens aan te spreken, te leiden en te vormen" (*Compendium van de Sociale Leer van de Kerk*, 81).

"De Kerk (...) heeft in alle tijden en omstandigheden een waarheidsopdracht te vervullen ten gunste van een samenleving die in overeenstemming is met de mens,

zijn waardigheid en zijn roeping"
(Caritas in veritate, 9).

1. Wat is de sociale leer van de Kerk?

De sociale leer is de geloofsverkondiging van het Magisterium in het licht van de sociale realiteiten. Verzameld in een compendium wordt deze verdediging vertaald in aanwijzingen, raadgevingen en vermaningen waarmee de Kerk haar gelovigen aanspoort verantwoordelijke burgers te zijn.

In feite "bestaat er geen eensgezindheid over de werkelijkheid die wordt aangeduid als 'Sociale Leer van de Kerk'.

Johannes Paulus II zegt – in wat de meest nauwkeurige definitie is die het Magisterium ooit heeft gegeven –

dat het 'de nauwkeurige formulering van de resultaten van een aandachtige reflectie over de complexe realiteiten van het menselijke bestaan in de maatschappij en in de internationale context in het licht van het geloof en van de Kerkelijke traditie' (*Sollicitudo Rei Socialis, 41*)."^[1]

Met haar sociale leer beoogt de Kerk "de mens te helpen op de weg van het heil" (*Compendium van de Sociale Leer van de Kerk, 69*). Dit is haar enige opdracht en tevens de reden waarom de Kerk het recht en de plicht heeft een sociale leer te ontwikkelen die het geweten van de mensen vormt en hen helpt te leven volgens het Evangelie en de menselijke

natuur zelf. Een coherent Christen richt alle aspecten van zijn leven op God en leeft volgens zijn reddend

plan. De Kerk begeleidt de Christenen in deze taak.

Dit omvat dimensies van menselijk leven en cultuur zoals economie, werk, communicatie en politiek, en kwesties zoals de internationale gemeenschap en de betrekkingen tussen culturen en volkeren.

Liefde is een "kracht die in staat is nieuwe manieren te inspireren om de problemen van de wereld van vandaag te benaderen, om structuren, sociale organisaties en rechtsstelsels van binnenuit diepgaand te vernieuwen. In dit perspectief neemt de liefde de karakteristieke stijl

aan van de sociale en politieke naastenliefde: 'Sociale naastenliefde doet ons het algemeen belang liefhebben', zij doet ons daadwerkelijk zoeken naar het welzijn van alle mensen, niet alleen beschouwd als individuen of

privépersonen, maar ook in de sociale dimensie die hen

verenigt" (*Compendium van de Sociale Leer van de Kerk*, 207).

2. Hoe heeft zij zich in de loop der tijd ontwikkeld?

De sociale leer van de Kerk ontstond in 1891 met *Rerum Novarum*, een document van Paus Leo XIII. Deze paus maakte zich grote zorgen over het zogenaamde "arbeidersvraagstuk": de situatie van veel arme plattelandsarbeiders die in de steden een ellendig bestaan leidden.

Vanaf dat moment begon men de sociale leer die al sinds het begin van het Christendom bestond systematisch te ordenen. De sociale encyclieken van pausen na Paus Leo XIII gebruiken *Rerum Novarum* als referentie. Onder vele andere vallen de sociale encyclieken van Johannes

Paulus II op: Laborem Exercens (90 jaar na *Rerum Novarum*), Sollicitudo Rei Socialis, en Centesimus Annus (100 jaar na *Rerum Novarum*).

Recentelijk heeft Paus Franciscus twee encyclieken met sociale thema's geschreven: Laudato si' (2015) en Fratelli Tutti (2020).

Om een thematische zoektocht naar de inhoud van de sociale leer van de Kerk te vergemakkelijken, is onlangs het Compendium van de Sociale Leer van de Kerk verschenen. Het dient als referentiepunt.

3. Is de sociale leer van de Kerk politiek of ideologisch?

Nee. De bevoegdheid van de Kerk strekt zich niet uit tot technische vraagstukken, noch stelt zij systemen van sociale organisatie voor, die niet tot haar zending behoren: de zending van de Kerk is beperkt tot de morele en evangelische sfeer. Bovendien oefent zij deze functie niet uit op

basis van dwingende macht (eigen aan de Staat), noch door gebruik te maken van de "seculiere arm" (dat wil zeggen door gebruik te maken van burgerlijke instellingen die handelen volgens zijn dictaten en zo invloed uitoefenen op de samenleving); zij oefent deze uit door middel van een overtuigingskracht, die het seculiere karakter van het openbare leven respecteert.

Bijgevolg belemmert de sociale leer van het Magisterium de autonomie van de aardse werkelijkheden niet. Het interpreteert ze veeleer om hun geschiktheid voor de geest van het Evangelie te onderzoeken en het Christelijk gedrag te sturen.

"Het is echter juist, dat de Kerk te allen tijde en op alle plaatsen de ware vrijheid heeft om het geloof te verkondigen, haar sociale leer te onderwijzen, haar rol onder de mensen vrij uit te oefenen en ook een moreel oordeel te vellen in die

zaken die de openbare orde betreffen, wanneer de fundamentele rechten van een persoon of het heil van de zielen dit vereisen. Daarbij moet zij gebruik maken van alle middelen – maar alleen van die – die met het Evangelie overeenstemmen en die naar gelang van de verscheidenheid van tijden en omstandigheden aan het algemeen welzijn beantwoorden" (*Gaudium et spes*, 76).

"In de morele orde heeft de Kerk een opdracht die verschilt van die van de politieke autoriteiten: de Kerk houdt zich bezig met de tijdelijke aspecten van het algemeen welzijn, omdat (in zoverre) die geordend zijn op het hoogste Goed, ons uiteindelijke doel. Zij streeft ernaar de juiste (rechtvaardige) houding te inspireren met betrekking tot aardse goederen en in de sociaal-economische verhoudingen."

(Catechismus van de Katholieke Kerk, 2420).

Mediteer met de heilige Jozefmaria

"Deze gedachten verschaffen een dieper inzicht in het wezen van de Kerk, die een door alle gelovigen gevormde gemeenschap is. Wij allen delen aldus in een en dezelfde zending, die ieder moet realiseren volgens zijn persoonlijke omstandigheden. Dankzij de aansporing van de Heilige Geest zijn de leken zich er steeds beter van bewust dat ze *Kerk zijn*, dat ze een specifieke, verheven en noodzakelijke - immers door God gewilde - taak hebben. Zij weten dat die taak berust op het eenvoudige gegeven dat ze christen zijn en dat die niet afhankelijk is van een opdracht van de hiërarchie. Het spreekt vanzelf dat de leken die taak in eenheid met de kerkelijke hiërarchie en in overeenstemming

met het leergezag dienen te vervullen. Zonder eenheid met het bisschoppencollege en met het hoofd ervan, de Paus van Rome, kan er namelijk voor een katholiek geen eenheid met Christus bestaan." (*Gesprekken*, 59)

"Aan mensen die naar me toe kwamen heb ik nooit hun politieke mening gevraagd: die interesseert me niet! Met deze gedragsregel toon ik u een werkelijkheid die wezenlijk deel uitmaakt van het Opus Dei, waaraan ik me dank zij de genade en goedertierenheid van God helemaal heb toegewijd om de Heilige Kerk te dienen. Het onderwerp interesseert me niet omdat u, gelovigen, de meest volledige vrijheid geniet, met de persoonlijke verantwoordelijkheid die daarvan is afgeleid, om naar eigen goeddunken handelend op te treden in kwesties van politiek, maatschappij, cultuur, etcetera, zonder dat er andere grenzen gelden

dan de grenzen gesteld door het leergezag van de Kerk." (Vrienden van God, 11)

"Ik spreek nooit over politiek. Ik zie de taak van de christenen op aarde niet als het vormen van een politiek-religieuze stroming — dat zou dwaasheid zijn —, zelfs niet als men dit met de goede intentie doet om de geest van Christus in alle menselijke activiteiten uit te dragen. Het hart van ieder mens, wie het ook is, moet naar God gebracht worden. Laten we proberen om met iedere christen op zo'n wijze te spreken dat hij door woord en voorbeeld getuigenis kan geven van het geloof dat hij belijdt, waar hij ook is, en niet alleen in omstandigheden die worden bepaald door zijn plaats in de Kerk of in de maatschappij, maar in alle mogelijke situaties van zijn leven." (Christus komt langs, 183)

4. Waarom spreekt de Kerk zich uit over sociale vraagstukken?

Het door Christus tot stand gebrachte heil en bijgevolg de zending van de Kerk heeft betrekking op de mens in zijn geheel, ook op sociaal gebied. Het christendom mag niet beperkt blijven tot louter devoties: het is in de eerste plaats een manier van leven in de maatschappij.

Paus Benedictus XVI bevestigt dat de sociale leer van de Kerk beantwoordt aan de dynamiek van de ontvangen en aangeboden liefde en vat haar functie samen als de "verkondiging van de waarheid van Christus' liefde in de samenleving" (*Caritas in veritate*, 5).

Paus Franciscus verklaart de reden waarom de Kerk zich uitspreekt over zaken die de wereldgemeenschap aangaan (*Toespraak van de Heilige Vader tot het Corps Diplomatique*, 7 januari 2019), door te zeggen dat het

de geestelijke opdracht is die Jezus Christus richtte tot St. Petrus en zijn opvolgers die de Paus en de Heilige Stoel ertoe aanzet "bezorgd te zijn voor de hele menselijke familie en haar behoeften, en verduidelijkt dat "de Heilige Stoel er niet naar streeft zich te mengen in het leven van staten", maar "de problemen die de mensheid treffen" waarneemt om "zich ten dienste te stellen van het welzijn van ieder mens" en "te werken aan de bevordering van de opbouw van vreedzame en onderling verzoende samenlevingen." Daarom kan de Kerk niet aan de zijlijn van de menselijke werkelijkheid blijven staan en komt zij met haar leer tussenbeide om verschillende aspecten van de samenleving te belichten.

De Kerk is vanuit haar ervaring vanwege haar contact met mensen en volkeren, en vanuit haar geloofsleer ondersteund door diepe

reflectie, een uitgelezen gesprekspartner om de zwaksten, de armste volkeren en de door de ecologische crisis bedreigde planeet te verdedigen en een stem te geven.

5. Wat zijn de beginselen van de sociale leer van de Kerk?

Deze zorg van de Kerk wordt geconcretiseerd in waarden die als basis dienen voor sociale actie. Al deze waarden hebben een evangelische basis en zijn in overeenstemming met de menselijke natuur, die de Kerk aanvaardt en verdedigt en die zij tot haar volheid wil brengen door de Verlossing die Christus tot stand heeft gebracht. Deze waarden zijn:

De waardigheid van de menselijke persoon: het menselijk leven is heilig en zijn waardigheid onschendbaar, ongeacht leeftijd, gezondheidstoestand, rijkdom of sociale toestand. Ieder mens heeft

recht op leven vanaf de conceptie tot de natuurlijke dood. Bovendien impliceert een waardig leven vrede, die vaak wordt bedreigd door oorlog en geweld.

Gezin en gemeenschap: de mens is een sociaal wezen en heeft het recht zich in een gemeenschap te ontplooien. Het huwelijk en het gezin zijn de basis van de samenleving (vanaf het allereerste begin van de Kerk is het gezin beschouwd als de "huiskerk"; de term die in het Tweede Vaticaans Concilie is hersteld en uitgebreid is gebruikt door Johannes Paulus II). Alle personen hebben het recht deel te nemen aan de samenleving.

Rechten en plichten: alle personen hebben rechten te doen gelden en plichten te vervullen, op individueel, gezins- en maatschappelijk niveau. Concreet, wat de werknemers betreft, moet de economie in dienst

staan van de mensen en niet andersom. Werknemers hebben recht op fatsoenlijk, veilig en goed betaald werk.

Voorkeur voor armen en kwetsbaren: Jezus heeft ons geleerd dat de meest kwetsbaren in een samenleving een bevoorrechte plaats hebben in zijn Koninkrijk. Het is een plicht van rechtvaardigheid om iedereen te helpen in de strijd tegen armoede en risicosituaties, iets wat paus Franciscus sinds het begin van zijn pontificaat heeft benadrukt.

Het algemeen belang: "het geheel van voorwaarden van het maatschappelijk leven die het organisaties en elk van hun leden mogelijk maken hun eigen volmaaktheid vollediger en gemakkelijker te bereiken" (*Gaudium et spes*, 26).

Solidariteit: de Kerk bevordert vrede en gerechtigheid boven

verschillen van ras, natie, godsdienst, enz. Er is slechts één menselijke familie waarvoor wij allen verantwoordelijk zijn.

Subsidiariteit: de Staat moet "de lagere verenigingen toestaan om die zaken en zorgen van minder belang op te lossen, waarin hij anders veel tijd zou verliezen, en aldus vrijer, vaster en doeltreffender al datgene tot stand brengen wat binnen zijn exclusieve competentie valt" (*Quadragesimo Anno*, 80).

Zorg voor de schepping: God heeft de mens aan het hoofd van de aardse werkelijkheid geplaatst om deze te beheren en te verzorgen, door in respect voor andere schepselen het respect te tonen dat de Schepper toekomt. De milieucrisis heeft morele dimensies.

Mediteer met de heilige Jozefmaria

"De Kerk is derhalve én menselijk én goddelijk. 'Zo is dan de Kerk een maatschappij, die goddelijk is in haar oorsprong; zij is bovennatuurlijk in haar doel en in alles wat daarmee onmiddellijk verband houdt; maar zij is menselijk omdat zij uit mensen is samengesteld' Zij leeft en handelt in de wereld, maar haar doel en kracht zijn niet op aarde, doch in de hemel." (*De liefde tot de Kerk, Het Bovennatuurlijke Doel van de Kerk, 22)*)

"Dat, en geen ander, is het doel van de Kerk: de redding van de zielen, één voor één." (*De liefde tot de Kerk, Het Bovennatuurlijke Doel van de Kerk, 23)*)

"Als u heiligheid wilt bereiken – ondanks uw persoonlijke tekortkomingen en ellende, die zal duren zolang u leeft – moet u zich met Gods genade inspannen om de naastenliefde te beoefenen, die de

volheid van de wet en de band van de volmaaktheid is. Naastenliefde is niet iets abstracts. Zij houdt een werkelijke, volledige zelfgave in ten dienste van God en alle mensen; ten dienste van die God die tot ons spreekt in de stilte van het gebed en in het rumoer van de wereld en van die mensen wier bestaan met het onze is verweven. Door naastenliefde te leven leeft u alle menselijke en bovennatuurlijke deugden die van een Christen worden verlangd. Deze deugden vormen een eenheid en kunnen niet worden teruggebracht tot een simpele lijst. Je kunt geen naastenliefde hebben zonder rechtvaardigheid, solidariteit, gezins- en sociale verantwoordelijkheid, armoede, vreugde, kuisheid, vriendschap..." (*Gesprekken*, 62)

"Er is maar één ras op de wereld: het ras van de kinderen van God. We moeten daarom allemaal dezelfde taal spreken, de taal die onze Vader

in de hemel ons leert, de taal waarin Jezus met zijn Vader sprak, de taal waarin je bidt, de taal van het hoofd en het hart. Het is de taal van contemplatieve zielen, van mensen die een geestelijk leven leiden omdat zij beseffen dat zij kinderen van God zijn. Die taal drukt zich uit in duizend impulsen van onze wil, in een helder licht in ons verstand, in de gevoelens van ons hart, in het besluit om een integer leven te leiden, het goede te doen, en vreugde en vrede te brengen." (Christus komt langs, 13)

"De universiteit is niet bedoeld om jongeren op te leiden die later de voordelen van hun studie egoïstisch, te eigen bate, aanwenden. Ze moet integendeel voorbereiden op de taak om de medemens in christelijke broederlijkheid en met edelmoedigheid te helpen. Voor mij is de enige maatstaf van een echte solidariteit de dienstbaarheid aan de

medemens. Ik ken duizenden studenten in Spanje en in andere landen, die afgezien hebben van het opbouwen van hun eigen kleine privé-wereld en zich in hun beroepswerk geven aan de anderen. Menselijk zo volmaakt mogelijk en met jeugdige geest en blijdschap werken zij in onderwijsinstellingen, ontwikkelingsprojecten, initiatieven op sociaal gebied enzovoort."

(Gesprekken, 75)

"Het wordt tijd dat wij, christenen, openlijk en duidelijk verkondigen dat werken een geschenk van God is en dat het absoluut geen zin heeft de mensen in categorieën te verdelen op basis van het soort werk dat zij doen, waarbij het ene hoger wordt aangeslagen dan het andere. Werk, ieder werk, getuigt van de waardigheid van de mens en van zijn heerschappij over de schepping. Juist op dat terrein ontwikkelen we onze persoonlijkheid. Het werk scheidt een

band met andere mensen, het is een inkomstenbron voor het gezin, het is een middel om bij te dragen aan de verbetering van de maatschappij waarin we leven en aan de vooruitgang van de hele mensheid." (*Christus komt langs*, 47)

"Een mens of een samenleving die niet reageert op noden of onrecht en zich niet inspant om ze te lenigen, is geen mens of samenleving naar het Hart van Christus." (*Christus komt langs*, 167)

[¹] Arturo Bellocq. Wat de DSC is en wat het niet is. *Scripta Theologica*. Vol. 44. 2012. p. 340.

nl/article/wat-is-de-sociale-leer-van-de-kerk/ (30-3-2025)